

ДУДНИК Надія – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська область, 82100, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7879-8206>

РУПНЯК Наталія – магістр спеціальності «Дошкільна освіта», Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська область, 82100, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1228-3632>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.3>

Бібліографічний опис статті: Дудник, Н., Рупняк, Н. (2023). Особливості розвитку сенсорики дошкільників за системою М. Монтессорі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 17(49), 20–27, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.3>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СЕНСОРИКИ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА СИСТЕМОЮ М. МОНТЕССОРИ

Анотація. У статті розкривається сутність понять, які характеризують педагогічну систему відомої педагогині Марії Монтессорі в процесі організації освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку. Проаналізовано наукову та методичну літературу щодо проблем сенсорного розвитку дитини, важливості створення спеціального дидактичного середовища. Проведено аналіз основних завдань педагогів у роботі з дошкільниками. Визначено відповідно до вимог Базової програми розвитку дитини дошкільного віку важливі освітні проблеми. У дослідженні увага сконцентрована на вивченні та практичному застосуванні кращого досвіду зарубіжних та вітчизняних дослідників. Для обговорення подано використання дидактичних вправ з гудзиками, які розроблені за методикою М. Монтессорі. Звернено увагу на дискусійні моменти у способах виховання такої якості характеру як самостійність. Характеризуються основні прийоми, методи організації діяльності з сенсорним матеріалом, який вчить диференціювати розмір, колір, структуру, кількість, сприяє заохоченню до творчих завдань. У дослідженні вправи рекомендуються для індивідуальної та групової роботи з дітьми та батьками. Сенсорні ігри та творчі завдання з дидактичним матеріалом у відповідності з правилами діяльності з вихованцями, коли ініціатива для творчості і можливості самостійного мислення не мають змагальності володіють розвивальною функцією. Автори статті піднімають питання підготовки педагогів та батьків у процесі організації продуктивної освітньої взаємодії, узагальнення знань дітей. Підсумовано основні дидактичні прийоми результативного використання доступного дидактичного матеріалу, який використано за системою сенсорних вправ. Технологія М. Монтессорі подана за змістом та функціональністю як доступна для широкого використання, що робить її популярною для широкого використання в умовах ЗДО й у домашньому навчанні. У статті подано перспективу подальшої популяризації ідей даної педагогічної системи в освітній практиці для задоволення соціальних запитів батьків вихованців у якісній організації процесу розумового розвитку дитини з урахуванням новітніх знань з психології, педагогіки, фізіології. Визначено шляхи саморозвитку педагогів та батьків вихованців в процесі оволодіння методикою використання педагогічної технології М. Монтессорі.

Ключові слова: сенсорний розвиток, самостійність, педагогіка М. Монтессорі, спеціальний дидактичний матеріал, розвивальні вправи.

DUDNYK Nadiya – Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, Lviv region, 82100, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7879-8206>

RUPNYAK Nataliya – Master's degree in Preschool Education, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, Lviv region, 82100, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1228-3632>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.3>

To cite this article: Dudnyk, N., Rupnyak, N. (2023). Osoblyvosti rozvytku sensoryky doshkilnykiv za systemoiu M. Montessori [Features of the development of the sensory of preschoolers according to the M. Montessori system]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 17(49), 20–27, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.3>

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE SENSORY OF PRESCHOOLERS ACCORDING TO THE M. MONTESSORI SYSTEM

Summary. *The article reveals the essence of concepts that characterize the pedagogical system of the famous pedagogue Maria Montessori in the process of organizing educational activities with preschool children. The scientific and methodical literature on the problems of sensory development of the child, the importance of creating a special didactic environment was analyzed. An analysis of the main tasks of pedagogues in working with preschoolers was carried out. Important educational problems have been identified in accordance with the requirements of the Basic Program for the Development of Preschool Children. In the study, attention is focused on the study and practical application of the best experience of foreign and domestic researchers. For discussion, the use of didactic exercises with buttons developed according to M. Montessori's method is presented. Attention is drawn to debatable points in ways of educating such a quality of character as independence. The main techniques, methods of organizing activities with sensory material are characterized, which teaches to differentiate size, color, structure, quantity, promotes encouragement to creative tasks. In the study, exercises are recommended for individual and group work with children and parents. Sensory games and creative tasks with didactic material in accordance with the rules of activity with pupils, when the initiative for creativity and the possibility of independent thinking are not competitive, have a developmental function. The authors of the article raise the issue of training pedagogues and parents in the process of organizing productive educational interaction, generalization of children's knowledge. The main didactic techniques of effective use of the available didactic material, which was used according to the system of sensory exercises, are summarized. M. Montessori's technology is presented in terms of content and functionality as accessible for wide use, which makes it popular for wide use in the conditions of IPE and home education. The article presents the prospect of further popularization of the ideas of this pedagogical system in educational practice to meet the social demands of parents of pupils in the qualitative organization of the process of mental development of the child, taking into account the latest knowledge in psychology, pedagogy, and physiology. The ways of self-development of pedagogues and parents of pupils in the process of mastering the method of using the pedagogical technology of M. Montessori have been determined.*

Key words: *sensory development, independence, pedagogy of M. Montessori, special didactic material, developmental exercises.*

Вступ. Процес організації освітнього простору, застосування інноваційних методик відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти ставить перед науковцями та педагогами практиками завдання, які потребують теоретичної та методичної підготовки. Пріоритетними залишаються потреби розробки освітніх стратегій, де домінують ідеї гуманізму з урахуванням індивідуальних особливостей та потреб розвитку дитини. Науковці та практики експериментують, діляться відкриттями, розробляють стратегії, відчуваючи потреби часу, задовольняють вимоги суспільства у наданні освітніх послуг дітям з дошкільного віку. Тенденції розвитку дошкільної освіти передбачають орієнтованість на особистість дитини, її індивідуальні потреби в розвитку розумових, культурних,

соціальних, валеологічних компетенцій з метою набуття досвіду для повноцінного особистісного зростання.

Варіативність змісту, форм здобуття повної загальної освіти в Україні дають змогу батькам вихованців як замовникам освітніх послуг обирати заклади для виховання та навчання своїх дітей. Сучасні ЗДО пропонують організацію освітнього процесу з використанням типових, парціальних, авторських, регіональних програм, які мають певні переваги в напрямках розвитку, організації освітнього простору, способах навчання, методах виховання, поглибленому вивченні іноземних мов, застосування інформаційних технологій тощо. Не зважаючи на кризові умови розвитку сучасного українського суспільства, освіта продовжує прогресивні зміни:

вдосконалюють типові та розробляються нові освітні програми, відбувається цифровізація професійної компетенції педагогів, відкриваються сімейні, приватні, компенсуючого типу заклади дошкільної освіти, альтернативні заклади, які надають освітні послуги дітям раннього та дошкільного віку.

Широка мережа дошкільних установ різного типу на пряму вимагає від педагогів глибоких знань з кращими здобутками європейських педагогів. Однією з найефективніших педагогічних систем, яка має популярність на всіх континентах в дошкільній освіті економічно розвинених країн світу є педагогіка Марії Монтесорі. Цю авторську програму та методику організації діяльності застосовують для виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з метою створення природних умов для соціалізації, створення розвивального середовища індивідуального розумового розвитку, здобуття знань та умінь дитини за її схильностями та задатками.

Сучасні освітні заклади, які працюють за системою М. Монтесорі зберігають основні принципи організації освітнього процесу, доповнюються новими інформаційними й технологічними засобами. Щороку проводиться Всесвітній Конгрес монетссорі-педагогів, де науковці та практики обмінюються напрацюваннями, вирішують актуальні питання освіти дітей.

Аналіз останніх досліджень. Методологічне, матеріальне, методичне забезпечення дошкільної освіти як першої освітньої ланки нашої держави ставить перед суспільством важливі завдання, які можливо вирішити з використанням сучасних педагогічних технологій. Вивченню теоретико-методологічних основ застосування інноватики в українській освіті присвячено наукові дослідження (І. Дичківська (2004), О. Кононко (2010), К. Крутій (2008), Т. Поніманська (2008), М. Чепіль (2017), С. Якименко (2015) та ін.). В українській освіті впровадженням ідей педагогіки М. Монтесорі займаються науковці та педагоги-практики, зокрема, В. Бондар (2009), І. Дичківська, Т. Поніманська (2009), О. Надворна (2014), О. Немирова (2014), Т. Михальчук (2007), Н. Прибильська (2011), М. Чепіль (2017), С. Якименко (2015) та ін. У співпраці педагоги удосконалюють організацію освітньої діяльності ЗДО у формуванні дитячих компетентностей з вимог Базового компоненту дошкільної освіти (2021), згідно методичних рекомендацій та ідей відомої

педагогині, де індивідуальний підхід, саморозвиток дитини є в пріоритеті.

Метою статті є аналіз теоретичний та практичних напрацювань педагогів-новаторів у застосуванні ідей педагогіки М. Монтесорі в сучасних ЗДО України.

Виклад основного матеріалу. Сучасна дитина дошкільного віку – нова особистість, на формування якої безпосередньо та опосередковано впливають соціальні, природні, екологічні, інформаційні, технологічні умови, в яких розвивається суспільство. До визначальних належить і кризові умови існування нашої держави, де емоційно нестабільний стан дорослих, економічна невизначеність навіюють тривожність. Діти відчувають переживання, споглядають трагічні події з екранів телевізорів, Інтернет-ресурсів, стикаються з загрозами життя й здоров'я, зазнали змін і способи проведення дозвілля. Діти освоїли зміст понять «бомбосховище», «сирена тривоги», «правило двох стін», «тривожна валізка» тощо. Виникає необхідність педагогам та батькам переглянути способи освітнього та соціального розвитку дитини, ознайомитися з кращим досвідом світової практики у створенні предметного середовища, в якому дитина зможе емоційно стабільно розвиватися, а соціальні чинники набудуть опосередкованої дії, не домінуючи над мисленням та увагою малюка. Вважаємо цінною та корисною для сучасних дошкільників систему М. Монтесорі, яка створена для роботи з ідтьми дошкільного та молодшого шкільного віку і володіє діяльнісними способами організації дитячого розвитку з урахуванням індивідуальних можливостей, задіює сенсоріку, задовольняє пізнавальний інтерес і має емоційно терапевтичний результат як для дітей, так і дорослих.

Українські науковці та практики в силу вимог часу модернізують дошкільну педагогіку і застосовують системні й локальні (на рівні здобуття певних знань чи розвитку вмінь) новації, розглядають кращий досвід зарубіжних та вітчизняних педагогів. Нові освітні програми дають малюкам економічну грамотність («Афлатон»), конструктивне й комунікативне мислення («ЛЕГО-конструювання»), технологічну компетенцію («Медіаосвіта для дошкільнят») та ін. Звертаємо увагу на одну з найуспішніших у світовій практиці систему освіти відомої італійської вченої, медика, психолога, педагогині Марії Монтесорі. Важливими для освоєння і використання вважаємо

ідеї, які стосуються сенсорного розвитку дитини. Авторський дидактичний матеріал, спеціально організоване розвивальне середовище створюють можливості для дитини пізнання світу у власному темпі за всіма лініями сенсорного сприймання (баричному, тактильному, слуховому, зоровому, смаковому) дають змогу дитині отримувати знання про світ в період найбільш сприятливий (сензитивний).

Педагогам, які осучаснюють дидактичний матеріал, способи організації освітнього простору для дошкільників необхідно враховувати як умови сучасного емоційно нестабільного буття соціуму, так і особливості розвитку дитячого світосприймання, де сенсорні відчуття відіграють ключову роль. «Пізнання за допомогою споглядання та відчуттів, експериментування та конструювання займають особливо важливе значення у дошкільному дитинстві, оскільки цей період є активним у формуванні знань та уявлень про світ» (Крутій, 2008, с. 12). Тому, сенсорне виховання виокремлює завдання для педагогів у організації діяльності дошкільників у методичних способах для самостійних досліджень світу дитиною, адже «цілеспрямований вплив на людину з метою формування її чуттєвого пізнання навколишнього світу» становить завдання, які однією з перших розробила М. Монтесорі, створивши авторські дидактичні матеріали (Поніманська, 2008, с. 91).

М. Монтесорі підкреслює особистісну цінність дитинства: «Дитина – теж людина. Їй потрібні меблі, посуд, засоби догляду та праці, але не іграшкові (з ними можна лише бавитись), а справжні, тільки пропорційні її можливостям. У такому середовищі можна не тільки бути схожим на дорослого, а й жити, дорослішати. Щастя від досягнення цілей – ось мета дитини» (Дичківська & Поніманська, 2009, с. 76). Великого значення набуває сенсорного виховання як базове у сприйманні і прийнятті світу. Вчена пояснює, що відчуття є початковим джерелом усіх знань людини про світ і про себе у ньому. Сенсорне виховання як цілеспрямований вплив на людину з метою формування її чуттєвого пізнання навколишнього світу і себе в ньому, тому є невід'ємною ланкою в системі розумового розвитку особистості.

М. Монтесорі пропонує з повагою ставитися до способу освоєння сенсорного досвіду малюком, враховувати індивідуальну чутливість у сприйнятливості, надавати довільно

час у дослідженнях, не прискіплюючи дитину, створити умови для вибору за інтересом засобів навчання. У методиці організації діяльності педагог не домінує над процесом пізнання дитини, але пропонує так звану схему, алгоритм дій з певним предметом («номенклатурний урок») (Чепіль, Дудник, 2017, с. 86) у окремих зонах розвитку, яких є п'ять (сенсорна, практичного життя, математична, мовленнєва, космічна). Вчена писала, що дитина як індивід у закономірності природного онтогенезу повинна мати вільний вибір, час і спосіб дослідження світу навколо, щоб «розвивати творчі сили організму» (Прибульська, 2011, с. 23). Педагог, не прискіплює, не ініціює діяльність дитини, а повинен акумулювати її психічну енергію. «Він є астрономом, що нерухомо сидить біля телескопа» (Чепіль & Дудник, 2017, с. 81), спостерігаючи за дитячою дослідницькою діяльністю.

В педагогіку М. Монтесорі ввела поняття «сензитивних періодів» (Монтесорі, 2022, с. 15), (найсприятливіших у способах засвоєння інформації, активних у мисленні). Наприклад, період мовленнєвого розвитку з 2,5 до 6 років передбачає створення умов для навчання читанню через письмо, заохоченню до розвитку зв'язного мовлення з опором на предметний дидактичний матеріал. Сензитивні періоди універсальні і мають фази активності у процесі розвитку всіх дітей дошкільного віку, незалежно від раси, національності, соціального походження, геополітичних і культурних відмінностей тощо.

Поняття «всотуючий розум», є авторським і трактується як особлива здатність дитини пізнавати світ і поглинати інформацію про об'єкти, їх властивості цілісно, не диференціюючи на «добрі» і «погані» (Дичківська, 2009, с. 36). Педагогиня зазначала, що функціонування цієї здатності обмежене в часі дошкільного дитинства і відбувається на рівні підсвідомості, тому закарбовується у пам'яті та відчуттях як знання про навколишній світ. Тому, дорослі повинні облаштувати середовище, в якому вона могла б знайти все необхідне й корисне для свого розвитку, отримати різноманітні сенсорні (чуттєві) враження, сприймаючи мовні означення, пояснення через літературно грамотні форми, отримуючи соціально прийнятні способи емоційного реагування на проблемні ситуації. М. Монтесорі мислення дитини порівнює з губкою, що вбирає воду: «Так як і губка вбирає будь-яку воду – чисту чи брудну, прозору чи каламутну

або підфарбовану, – дитячий розум абсорбує образи зовнішнього світу, не підрозділяючи їх на «корисні» і «марні» (Чепіль, Дудник, 2017, с. 33).

У сучасних ЗДО як сто років тому в Монтесорі-школах використовується зручне і практичне для дитячої життєдіяльності обладнання меблів, засоби під зріст дитини для приготування страв, самообслуговування, догляду за живим куточком, щоб малеча організувала побут без допомоги дорослих, на рівних правах. У всіх дітей є особиста шапка для зберігання одягу, яка не має закритих дверей. Виховне завдання педагога не у прямих настановах підтримувати порядок речей, а у вичікуванні та спостереженні за діяльністю дитини, якій доречно залишати речі на визначених місцях і в стані придатному для наступного використання, бо це зручно, щоб не просити допомоги у старших, а самому обирати і організувати свою діяльність. Зберігається один з принципів розвитку дитини – «допоможи мені зробити все самостійно» (за М. Монтесорі).

Різновікові групи дітей є також однією з умов діяльності у системі монтесорі-педагогіки. Молодші залюбки наслідують діяльність старших, а старші вчать пояснювати, передавати свої знання словесно, методично у діях. Діти середнього віку мають змогу експериментувати, бо знань і вмінь досить, а активність до самостійної діяльності у чотири – п'ять років є найвищою. Відсутність групових занять сприяє саморозвитку дитини, а відсутність порівняння, змагальності створює позитивні міжособистісні взаємини. Самостійність формується у організації діяльності дітей в умовах ЗДО, які працюють за системою М. Монтесорі і у процесі вибору діяльності дитиною. Після презентації нової теми на заняття, яке проходить у формі мінілекції з дітьми у спільному колі-еліпсі, вихователь запалює свічку і вмикає спокійну музику, діти думають яку зону оберуть для діяльності, які дидактичні матеріали потрібні (Немирова, 2014, с. 21). Така система самоорганізації розумового розвитку, набуття навичок і вибір діяльності формує самостійність, мотивує до цілеспрямованої діяльності, яка опирається на внутрішні мотиви дій. Дидактичних матеріалів у групі по одному екземпляру, що також має сенс, бо виховує таку якість як терпеливість, вміння почекати, керувати власними емоціями, приймати темп діяльності інших, розуміти, що кожен має свій темп діяльності,

спосіб організації мислення тощо (Надворна, 2014, с. 17). Самостійність у заняттях надається як у виборі дидактичного матеріалу, так і в часі, оскільки цього вимагає психічна упорядкованість, що розвивається в дитини.

Вимоги до педагога, який має створити таке розвивальне середовище, щоб кожна дитина, потрапивши до нього, поступово звільнялася від опіки дорослого та починала діяти самостійно, здобувала знання та виробляла вміння використовуючи автодидактичний (самонавчальний) матеріал. М. Монтесорі пропонувала так організувати виховний процес, щоб сприяти не тільки інтелектуальному, але й психофізичному, моральному розвитку дитини. Особливостями Монтесорі-матеріалу є те, що він «являє собою абстрагуванням (виокремленням однієї властивості – колір, форма, величина, смак, звук, частина) у предметах і розроблений педагогом відповідно до модальностей почуттів» (Горюнова, 2007, с. 15). Цінність дидактичного матеріалу у його самонавчальності, він створений на концепції активної особистості, яка розмірковує і спілкується, розвиває себе через вільну діяльність. Працюючи з Монтесорі-матеріалами, діти мають змогу самостійно визначати помилки, усувати їх, відновлюючи порушений порядок (Бондар, Ільченко, 2009, с. 81). Час занять дитини з матеріалами не обмежується, а кількість вправ визначає вихованець.

Головним завданням виховання Монтесорі вважала створення такого оточення, яке б давало їм тільки «поживу», потрібну для самовиховання, а не диктувало правила ініційовані дорослими. Ключем до відкриття дитині шляху до свободи М. Монтесорі вважала розвиток інтелекту (Монтесорі, 2022, с. 20). У природі все гармонійно, пізнаючи її закони, порядок, послідовність, дитина формує потребу бути разом з природою впорядкованою, виробляти систему співжиття з собі подібними та природою загалом. М. Монтесорі порівнює діяльність педагога та дорослого у роботі з дошкільником з напруженою працею астронома, що нерухомо сидить біля телескопа: спостерігає, аналізує, робить висновки, зводить до мінімуму втручання у поступ дитячого саморозвитку.

Досліджуючи ознайомлення педагогів та батьків вихованців ЗДО з необхідністю використання кращого педагогічного досвіду, зокрема, з системою М. Монтесорі у виробленні навичок самостійності для підготовки до навчання в НУШ, ми провели опитування

батьків та педагогів в ЗДО «Ангелятко», «Казка», «Калинонька» м. Дрогобича Львівської області щодо знань про систему саморозвитку М. Монтесорі. Запропоновано оцінити вплив дорослих на процес організації розвивального середовища, де самостійність та набуття дітьми досвіду за допомогою сенсорики є визначальними:

– як звичайно займається дитина вдома (самостійно, звертається до дорослого по допомогу, коли звертається: зразу чи після самостійних спроб, чекає на допомогу батьків);

– як поводить себе дитина, коли в неї щось не виходить (продовжує самостійні пошуки, звертається за допомогою, залишає роботу і переключається на інше);

– як реагують батьки на прохання дитини допомогти їй (вирішують завдання разом, але ініціатива залишається за дитиною; підказують вихід з утруднення; відмовляють у допомозі);

– чи наповнене дитяче середовище розвивальними сенсорними дидактичними матеріалами (баричними, тактильними, смаковими тощо).

Аналіз відповідей батьків показав, що більшість батьків практично не надають дітям можливості вправлятися в самостійній поведінці, аргументуючи це часто недостатністю вільного часу чи відсутністю єдності вимог у всіх дорослих членів сім'ї. Також бракувало розуміння батьками функціональності для розвитку дитини сенсорних матеріалів. Проведенні нами опитування засвідчили, що батьки прагнуть більш тісної взаємодії з закладом дошкільної освіти. Вважаємо доцільним презентувати переваги технології М. Монтесорі, в процесі якої ознайомити з її основними принципами: сприяння природному розвитку дитини у певному темпі та ритмі дій; перебування та взаємодія у підготовленому предметному середовищі; свобода вибору та правила співіснування в сталому оточенні; індивідуальна пізнавальна активність у здобутті знань; розвиток сенсорного сприймання у освітньому процесі.

У практичному занятті з батьками та вихователями «Дидактичні Монтесорі-матеріали у розвитку самостійного мислення» варто використали добірку вправ з книги Сільві д'Есклеб, Ноємі д'Есклеб «Монтесорі. 150 занять із малюком удома» (2022). Зокрема, цікавими є вправи з кольоровими різнофактурними гудзиками. Цей матеріал є в кожного,

він привабливий за сенсорними відчуттями, дає простір для творчих вправ. Крім того, це справжній тренажер у виробленні самостійного мислення, він задіює сенсорні відчуття, спонукає до творчості, моделювання, самостійної діяльності, розвиває кмітливість, позитивно впливає на емоційний стан дітей та й усіх учасників вправ.

Пропонуємо розроблені сенсорні вправи з гудзиками. «Попелюшка»: сортування гудзиків – за кольором, формою, кількістю отворів (розвивається уважність, окомір, диференціюємо і називаємо кольори, відтінки). «Стежинка»: викладання гудзиків за розміром: від меншого до більшого і навпаки (самостійне логіко-математичне мислення, порівняння). «Вежа». Просимо викласти вежу якомога вищу (розвивається окомір, координація рухів, увага, терпеливість). «Колесо»: прокочуємо по поверхні вказівним пальцем гудзик великого розміру, поставленого «на ребро» (дрібна моторика, координація рухів). «Гудзиковий диктант»: за певною послідовністю під диктовку ведучого виконується завдання: великий чорний, два зелених, три білих з чотирма отворами, один синій, два чорних (уважність, сенсорика, дрібна моторика). «Гудзиковий візерунок»: викладання за заданою кольоровою схемою гудзиків (уважність, аналіз, вміння зіставляти зображення і предмети) та ін.

Висновки. Відповідно до технології М. Монтесорі педагогічна організація процесу взаємодії дошкільників на основі сенсорних вправ сприяє самостійності під час освітньої діяльності. Цикл вправ з гудзиками показує, що для розвитку сенсорики та виховання самостійності необхідно створювати спеціальне розвивальне середовище, а гру використовувати як один із кращих засобів діяльності дитини у процесі розвитку. Для цього не обов'язково мати усі класичні дидактичні матеріали за системою М. Монтесорі, а можна раціонально відповідно даної технології використовувати підручний розвивальний матеріал. Тому, педагоги та батьки повинні активно цікавитися кращим досвідом відомих педагогів, знати умови та способи створення середовища, в якому дитина могла б знайти все корисне та необхідне для свого розвитку, для вправляння органів чуття у дослідженні світу, сформувані мисленнєві процеси, зрозуміти соціально прийнятні способи емоційного реагування, раціональної діяльності з предметами, думати і творчо мислити.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, нова редакція. 2021 https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бондар В.І., Ільченко А.М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі: навч. посіб. Полтава: РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
3. Горюнова В. Вісник Монтессорі. Ювілейний випуск. Упор. Михальчук Т.П., Прибильська Н.В. Київ: [б.в.] 2007. 169 с.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: наук.-метод. посібник Київ: Академвидав, 2004. 340 с.
5. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. Марія Монтессорі: теорія і технологія: навч. метод. посібник. Київ: Слово, 2009. 304 с.
6. Дудник Н., Карпенко О., Свйонтик О. Сучасні технології дошкільного виховання. Навч. пос. Київ. В-во «Слово», 2023. 280 с.
7. Кононко О. Плекаємо в малечі почуття самовартісності: навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2010. 208 с.
8. Крутій К.Л. Предметно-розвивальне середовище як чинник супроводу діяльності дітей. *Дошкільна освіта*. 2008. № 2(20). С. 9–20.
9. Монтессорі. 150 занять із малюком удома. 0–4 роки. За ред. Сільві д'Есклеб, Ноємі д'Есклеб; пер. із фр. М. Абрамової; 3-тє вид. Київ: Форс Україна, 2022. 192 с.
10. Надворна О. Розвиток мовлення в системі Монтессорі. *Дошкільне виховання* 2014. № 8. С. 16–19.
11. Немирова О. Уроки співжиття. Соціалізація дітей в монтессорі-групах. *Дошкільне виховання* 2014. № 8. С. 20–23.
12. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2008. 456 с.
13. Прибильська Н. Організація роботи педагога за методом спостереження у педагогічній системі Марії Монтессорі. *Вихователь-методист в дошкільному навчальному закладі*. 2011. № 8. С. 21–25.
14. Чепіль М., Дудник Н. Педагогіка Марії Монтессорі: навч. посіб. Київ : Видавничий дім Слово, 2017. 248 с.
15. Якименко С.І., Міленіна Г.С. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі : порівняльний аналіз: монографія. Київ: Видавничий дім Слово, 2015. 296 с.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini, nova redaktsiia [Basic component of preschool education in Ukraine, new edition]. 2021 https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
2. Bondar, V., & Ilchenko, A. (2009). *Psykhologo-pedahohichni osnovy rozvytku ditei v systemi M. Montessori: navch. posib.* [Psychological and pedagogical foundations of children's development in the M. Montessori system: teach. Manual]. Poltava: RVV PDAA, 252 p. [in Ukrainian].
3. Horiunova, V. (ed.) (2007). *Visnyk Montessori. Yuvileinyi vypusk* [Herald of Montessori. Anniversary issue]. Kyiv: [b.v.], 169 p. [in Ukrainian].
4. Dychkivska, I. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii: nauk.-metod. Posibnyk* [Innovative pedagogical technologies: science and method. manual]. Kyiv: Akademvydav, 340 p. [in Ukrainian].
5. Dychkivska, I., & Ponimanska, T. (2009). *Mariia Montessori: teoriia i tekhnolohiia: navch. metod. posibnyk* [Maria Montessori: theory and technology: teaching. method. Manual]. Kyiv: Slovo, 304 p. [in Ukrainian].
6. Dudnyk, N., Karpenko, O., & Sviontyk, O. (2023). *Suchasni tekhnolohii doshkilnoho vykhovannia. navch. pos.* [Modern technologies of preschool education. ed. manual]. Kyiv: Slovo, 280 p. [in Ukrainian].
7. Kononko, O. (2010). *Plekaemo v malechi pochuttia samovartisnosti: navch.-metod. posib.* [Nurturing a sense of self-worth in children: ed. method. manual]. Kharkiv: Ranok, 208 p. [in Ukrainian].
8. Krutii, K. (2008). *Predmetno-rozvyvalne seredovyshche yak chynnyk suprovodu diialnosti ditei* [Subject-developmental environment as a factor supporting children's activities]. *Doshkilna osvita – Preschool education*, 2(20), 9–20. [in Ukrainian].
9. d'Escleeb, S., & d'Escleeb, N. (ed.) (2022). *Montessori. 150 zaniat iz maliukom udoma. 0–4 roky* [Montessori. 150 classes with the baby at home. 0–4 years]. Under the; trans. from Fr. M. Abramova; 3rd edition. Kyiv: Force Ukraine, 192 p. [in Ukrainian].
10. Nadvorna, O. (2014). *Rozvytok movlennia v systemi Montessori.* [Development of speech in the Montessori system]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 8, 16–19. [in Ukrainian].
11. Nemyrova, O. (2014). *Uroky spivzhyttia. Sotsializatsiia ditei v montessori-hrupakh* [Lessons of coexistence. Socialization of children in Montessori groups]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 8, 20–23. [in Ukrainian].
12. Ponimanska, T. (2008). *Doshkilna pedahohika: navcha. posib.* [Preschool pedagogy: teach. manual]. Kyiv: Akademvydav, 456 p. [in Ukrainian].
13. Prybyska, N. (2011). *Orhanizatsiia roboty pedahoha za metodom sposterezhennia u pedahohichnii systemi Marii Montessori.* [Organization of a pedagogue's work using the method of observation in Maria Montessori's

pedagogical system]. *Vykhovatel-metodyst v doshkilnomu navchalnomu zakladi –Methodist educator in a preschool educational institution*, 8, 21–25. [in Ukrainian].

14. Chepil, M., & Dudnyk, N. (2017). *Pedahohika Marii Montessori: navch. posib.* [Pedagogy of Maria Montessori: teach. manual]. Kyiv: Vydavnychuj Dim Slovo, 248 p. [in Ukrainian].

15. Yakymenko, S., & Milenina G. (2015). *Pedahohichni idei Sofii Rusovoi ta Marii Montessori : porivnialnyi analiz: monohrafiia* [Pedagogical ideas of Sofia Rusova and Maria Montessori: comparative analysis: monograph]. Kyiv: Vyd. Dim Slovo, 296 p. [in Ukrainian].